

**Vademecum Sive Praxis Opera Quotidiana Aliaque ritè
peragendi, & per ea salutem & perfectionem propriam, ac
proximi, instituto Societatis Jesu conformem assequendi**

De operibus solidæque devotionis exercitiis, quæ vel quotidie non
peraguntur, ves fusiore indigent explicatione, quomodo cum majori fructu
peragi possint

Limpens, Ferdinand

Coloniæ Agrippinæ, 1744

Caput Quartum. De horis Canonicis in quatuor Paragraphos & 33. numeros
distinctum.

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54780)

Violaceus color designat lugubre tempus, hinc in Adventu & Septuagesima usque ad Pascha eo utitur Ecclesia. Tempore Innoc. III. niger adhibebatur.

Niger color mortis est proprius color, & hinc Ecclesia modo eo utitur die Veneris S. & in Missis Defunctorum.

CAPUT QUARTUM.

De horis Canonicis in quatuor Paragraphos § 33. numeros distinctum.

In quo adferuntur illa, quæ & merito ab obligato ad horas dicendas sciri debent, & ad majorem devotionem excitant omissis iis, quæ vel ad Theologiam Moralem spectant, vel in rubricis generalibus Breviarii continentur tanquam regulæ pro orando officio.

§. I mus.

Breviarium ejusque Appendices.

Officium Canonicum ejusque divisio & partes in genere.

1. *Vocabuli Breviarii explicatio, ejusque in genere contenta.*

Breviarium (olim etiam *Precationum Liber* & *Orarium* dictum) significat ex Tomo 2. Concil. indicem & titulum cujusdam operis.
Ex

Ex Plinio & Suetonio compendium sive summarium & concisum opus. Utraque explicatio optimè convenit Breviario Ecclesiastico. Nam & indicat quotidie, quid orandum sit, &, ut benè reflectit Lessius, admirabile est mysteriorum S. Script. compendium. Continet enim imprimis Psalmos, in quibus per modum laudis omnia S. Scripturæ mysteria comprehenduntur. Dein selectissima V. & N. testamenti, sanctorumque Patrum notabilia documenta & præcipua Sanctorum gesta. Hinc, licet sub Greg. IX. Anno 1241. ut ex Bulla patet, Haymo Generalis Minister Ordinis FF. Minorum S. Francisci, Breviarium Romanum cum Missali in meliorem ordinem redegerit, idemque ferè sit; quo nunc utimur [vi Decreti Conc. Trid. Sess. 25.] à Pio V. edito, & à Clemente VIII. & Urbano VIII. recognito. Malè tamen ab Hæreticis velut inventum Monachale exploditur, quia tota substantia est à Spiritu S. nempe Psalmi, & lectiones ex Script. Oratio Dominica à Christo, symbolum ab Apostolis, hymni plerique à SS. Hilario & Ambrosio, cætera ut homilia & lectiones de præcipuis Sanctorum gestis, orationes vel à summis Pontificibus, vel sanctis Patribus, vel viris omni eruditione & sanctitate clarissimis composita sunt.

2. *Appendices Breviarii sex.*

*PR*ima Appendix Breviarii est *Officium parvum B. V. M. à S. Petro Damiani vel institutum vel restitutum.* Quod decret. Urbani II. in

in Conc. Claramont. Anno 1096. jussum quidem est recitari ab omnibus, qui ad horas Cantendas obligantur. Nunc autem extra Chorum ad id nemo tenetur.

Secunda Appendix est Officium Defunctorum, quod etiam dicitur *agenda.* Item *Exequia* ab *executione*, eò quòd executioni mandanda sit Defunctorum voluntas. Officium hoc ab Apostolis ortum, & ab Origine auctum esse dicitur. S. Augustino in forma, in qua modò est, tanquam auctori tribuitur à Jacobo de Valentia.

Tertia Appendix sunt Psalmi Graduales; qui canebantur in ascensione Judæorum è Babylone ad Jerusalem.

Quarta Appendix sunt Psalmi Pœnitentiales, quos S. Augustinus in morbo ultimo ad parietem lecti descriptos continuò pervolutabat. Litanie hos Psalmos insequentes olim fuere fusiores. Pius V. selegit Sanctos exprimendos, & ad certum numerum petitiones redegit. Quibus, ut sit uniformitas in Ecclesia quoad preces publicas, inconsultâ sede Apostolicâ nulla prorsus debet fieri additio. Dum petitur inter cætera in iis à Deo; ut *Domnum* Apostolicum &c. in S. religione conservare dignetur Deus. Ratio quare loco *Dominus* ponatur *Domnus*, mihi inter cæteras illa præplacet, quòd unâ litterulâ demprâ Vicarius Christi vocetur *Domnus*, & Christus ipse *Dominus*, ut appareat differentia inter principalem, & ejus vices gerentem.

Quinta Appendix est Ordo commendationis animæ, quæ jam tàm in usu ante S. Greg. M. fuit,

fuit, & apponitur in Breviario, ut Sacerdos tempore necessitatis eam ad manum habeat.

Sexta Appendix est Benedictio mensæ, & Itinerarium Clericorum. Benedictio ad mensam quibuscunque demum concepta verbis fuit in in V. & N. testamento ante & post comestionem, Et Christus post Cœnam ultimam hymno dicto exiit in hortum Gethsemani. Itinerarii Clericorum autor incertus est, nec invenitur in antiquis Breviariis. Ultimæ duæ orationes inveniuntur in *Sacramentario S. Greg.* sufficit mihi, quòd Ecclesia itinerarium hoc tanquam communes preces adoptarit, in qua adoptione magnam pono confidentiam, & effectum ejus unâ mecum plurimi in periculosis itineribus senserunt.

3. *Officium divinum unde? ejus divisiones.*

Officium est quasi *efficiam* 2um dum Hieron. in lib. de officiis. Unicuique enim convenit suum efficere officium. Et officium teste Isid. propriè est congruus actus cujusque personæ secundum mores ac leges publicas, vel assumptæ professionis. *Divinum* dicitur, quia est proprius actus eorum, qui Deo sunt dicati. *Simplex* dicitur, quòd fit de feria sive festo cum uno tantum nocturno & tribus lectionibus. Rudolphus dolet, Breviarium sub Gregorio IX. ab Haymo digestum ad usum communem receptum esse ob multitudinem festorum cum diminutione ferialis officii in eo contentam. S. Bern. ad Canon. Lugdun. scribebat numerositatem

tatem festorum *Cives* decere non *Exules*, quales nos in hac miseriarum valle adhuc sumus. Sed brevitatis officii diurni compensari potest aliis piis operibus & precibus. Multi pinguius præbentur nec negotiis aut occupationibus sacris vel profanis reipublicæ causâ distenti adhuc brevius esse officium divinum optarent, sed malè. Aliud esset pro hominibus iudicio Bellarmini, qui toto sæpè die concionando, Confessiones excipiendo ità distenti sunt, ut vix cibum capere possint, & sub seram noctem prius horas recitare debeant. *Semiduplex Festum* inde dictum, quòd nec Antiphonas duplicet, nec preces & suffragia excludat. *Duplex* est, in quo Antiphonæ ante & post Psalmos duplicantur. In recognitione Clementina Breviarii ad majorem distinctionem & faciliorem usum tabellarum de occ. & concurrentia festorum instituta sunt quatuor genera festi & officii duplicis, nempe primæ & 2dæ classis, duplicis majoris & minoris. Porrò quoad hanc festorum & officiorum varietatem usui venit illud Dion. Arcopag. nempe quod Ecclesiastica Hierarchia & officiorum in ea distinctio repræsentet cælestem hierarchiam, in qua Sancti juxta Apostolum, sicut stella differunt claritate à stella, secundum meritorum diversitatem disponuntur.

4. *Hora in genere.*

Hora aliquibus dictæ esse videntur ab *orando*. Sed ideo propriè *hora* dicuntur, quia definitis ex Ecclesiæ instituto horis recitantur.

Canonica appellantur sive *regulares*, quia juxta regulam seu normam Ecclesiasticam in ordinem sunt redactæ. A Germano Episcopo Parisiensi vocabantur *Cursus*. Tali modo jure vocari possunt considerando, quòd in iis selectissima quæque ex S. Script. SS. PP. vitis Sanctorum percurrantur mente. Sed prò dolor etiam ita vocari possunt respectu deblaterantium eas subito sine attentione & devotionis succo. Apostoli ab Hebræis accepere horas seu statuta per diem tempora orandi. *Horâ tertiâ* erant orantes in Pentecoste Act. 2. *Horâ 6tâ* Petrus orabat Act. 10. *Ad horam nonam* ascenderunt in templum Petrus & Joannes Act. 3. *Mediâ nocte* orabant Paulus & Silas Act. 16. Hinc easdem horas præscripsere fidelibus. V. Clement. l. 8. constit. c. 40. Pontifices varii varia horis adjecerunt *Prima & Completarium* unde ortum habeant v. infra N. 7. & 10. In Bull. Pii V. init. Breviarii editâ formulæ officii, quâ nunc utimur, Constitutores & Reformatores esse dicuntur Gelasius 1. & duo Gregorii 1. & 7imus. Porro communior opinio est horas esse septem, Matutinumque ac Laudes unam tantum constituere. Nec caret mysterio numerus hic septenarius. *1mò*. Respectu mundi creati, ut agamus Deo gratias pro rebus per septem dies creatis. *2dò*. Respectu mundi redempti. Nam redemptionis nostræ mysteria his horis peracta. *Mediâ* siquidem *nocte*, quando canitur, oratur, vel orari potest *Matutinum*, Christus natus est & resurrexit. *Primâ* ductus ad Pilatum. *3tâ* fla-

flagellis cæsus, spinis coronatus. *6tâ* Cruci affixus. *9nâ* expiravit, ad inferos anima ejus descendit. *Horâ vespertinâ* de Cruce depositus est; eâdem horâ cœnavit, pedes lavit, Eucharistiam confecit, & respectu eorum, quæ in Cœna ultima peracta sunt, hora quasi *Completorii* fuit ejus oratio in horto. *3tiò.* Et respectu nostri hic numerus septenarius observandus est. Nam septies in die cadit justus Prov. 24. in imperfectiones, & septies mox hanc mox illam horam orando resurgit. Septem assumit Dæmon nequiores se spiritus contra nos. Septem sunt dona Spiritûs S. quibus, devotè horas Canonicas recitando, Dæmones vincimus. Septem sunt partes orationis Dominicæ, septies de die David laudem dixit Domino. Ad hæc in unaquaque hora septem particulæ numerantur. 1. *Deus in adjutorium,* & *Crux* in nomine Patris & Filii &c. 2. *Hymnus.* 3. *Psalmi.* 4. *Antiphona.* 5. *Capitulum.* 6. *Responsorium.* 7. *Oratio completiva.*

§. 2dus.

De septem horis in specie.

§. *Matutinum unde dictum, ejus formæ tres nocturni.*

Matutinum est vox antiqua, & teste Conc. Cabilon. 2. deducitur à *Matutâ*, id est *Aurorâ*, quia sub auroræ ortum vel etiam de nocte

orabatur. Formæ Matutini vestigium non ob-
scutum recensetur ab Apost. 1. Cor. 4. ut notat
Baron. ait enim : *Cum conveneritis, unusquis-*
que vestrum Psalmum habet, doctrinam, Apoca-
lypsin, linguam, interpretationem. Nam verè in
Matutino habemus Psalmos, Lectiones pro do-
ctrina; Responsorialia pro Apocalypsi sive revela-
tione; quia verba sunt selecta ex S. Script. Evan-
gelium pro lingua, Homiliam pro interpreta-
tione. Primi Christiani hæc habebant ab Aposto-
lis ore tenus. Nos ex Scriptis SS. PP. & quia
juxta illud Hieron. Ep. 22. ad Eustochium: *No-*
ctibus bis terve surgendum, tres noctis vigiliis
antiqui observabant, & distinctis horis noctur-
nos canebant. Hinc nomen illud trium No-
cturnorum adhuc retinetur, non tamen jam di-
viduntur Nocturni.

De Psalmis in tribus Nocturnis Dom. & 12.
in Feria.

IN horis Dominicæ ad Matut. recitantur in pri-
mo Nocturno 12. Psalmi, & recolitur tem-
pus legis naturæ; in quo sub finem per 12. Pa-
triarchas populus Domini in 12. fuit propagatus
tribubus. In 2do Nocturno tribus Psalmis re-
colitur tempus sub lege scripta vel Mosayca. Sub
qua tres ordines floruerunt *Sacerdotes, Reges, Ju-*
dices. In 3tio Nocturno tribus Psalmis recolitur
tempus legis gratiæ. In qua floruerunt &
florebunt *Apostoli, Martyres & Confessores.* Ad
numerum Confessorum reducuntur omnes Sancti
& Sanctæ, si Martyres non fuerunt. Ante
omnia

omnia tres Nocturni, tres in quolibet Lectio-
nes, & tria Responsorialia semper nobis inculcant
Mysterium SS. Trinitatis. 12. Psalmi feriales
ideo sunt constituti, quia 12. sunt horæ noctis,
& cuilibet horæ Psalmus respondet.

6. *Unde Laudes, cur in iis iidem Psalmi duobus
exceptis certis temporibus.*

Laudes, quæ cum Matutino unam horam
conficiunt, inde dictæ sunt; quòd aperte
sonent *divinas laudes*. Dicuntur autem in Lau-
dibus semper Psalmi iidem in Dom. & Festis,
Nisi quòd duo primi mutantur in Dom. à Sep-
tuagesima usque ad Dom. Palmarum inclusivè,
vice quorum dicimus Psalmos *Miserere & Con-
fitemini* ad timorem ob peccata incutiendum in
primo, & in altero ad spem excitandam ob bo-
nitatem Dei. Et quia tunc non est tempus læ-
titiæ, quam exprimunt duo primi Psalmi *Do-
minus regnavit & Jubilate*. Interim quia, si per
integram hebdomadam diceretur de Feria
(quòd olim necdum multiplicatis ita festis nil
erat novi) totum Psalterium deberet absolvi,
Psalmus *Dominus regnavit* dicitur in *Prima &
Jubilate* in Matut. Sabbathi, quando non fit
officium de B. V.

7. *Unde Prima, varia eius partes, & per heb-
domadam divisiones Psalmorum.*

Plures docent & rectè (contra alios volentes
Prima usum antiquiorem esse) quòd ante
Callianum *Prima & Completorium* saltem in tali
forma

forma non fuerint. In Reg. S. Benedicti & Conc. Cabilon. 2. *Prima* fit mentio. Post ortum solis congruè recitatur (ut Hymnus ipse *Jam lucis orto sydere* indicat) ut scilicet ipso solis ortu solem justitiæ nobis orientem postulemus, & primâ horâ etiam primùm quæramus regnum Dei, primasque cogitationes velut quasdam lucis primitias Deo offeramus. In *Prima* Dominicæ & Feriarum sunt 4. Psalmi. In Dominica quartus Psalmus est *Confitemini*, quia in eo versus est *de Resurrectione Christi* in die Dominicâ factæ. Feria V. *Dominus regit me*, quia in eo agitur symbolicè de *Eucharistia*. Feria 6. Psalmus *Deus, Deus meus* totus est de passione Domini. In *Sabbatho* sunt tantùm tres Psalmi; quia nullus ex Psalterio superest, qui assignari Sabbatho possit. Subditur in Dominica Symbolum S. Athanasii, quia fides fundamentum est omnis boni operis. In festis & tempore Paschali tantùm dicuntur tres Psalmi, quia jucunditas ob festivitatem excludit laborem multa canendi. Primus Psalmus in *Prima* *Deus in nomine tuo* oratur tanquam pro totius diei decursu contra hostes animæ aptissimus. Ter dicitur post orationem *Sancta Maria, Deus in adjutorium*. Ut peccata præsentia ac præterita deleamus, & futura caveamus. Item ut armemur in nomine SS. Trinitatis contra Diabolum, mundum & carnem. Capitulum post Psalmos in *Prima* non legebatur antiquitùs. Quia tamen post Primam conveniebant Monachi ad lectionem communem. Vice ejus etiam modò ab aliis

aliis horas recitantibus legitur Lectio brevis,
prout vocatur in Breviario.

*Laudes & Vespera sibi similes sunt, sicut etiam
Prima & Completorium.*

DEmum Gavantus observat, Laudes & Ve-
speras dein Primam & Completorium sibi
affines esse. Nam in Prima & Completorio fit
Confessio. Cantico Simeonis in Completorio
respondet Symbolum S. Athanasii in Prima. Dein
Hymni, Capitula, preces in utraque hora ita
sunt disposita. Ut initio diei & noctis arme-
mur contra hostes diurnos & nocturnos, sua-
vique [quod monebat Ambros.] Psalmorum
celebritate ita dies clauditur & inchoatur, sicut
aves suavi modulatione ortus dierum ac noctium
prosequuntur.

8. *Unde Tertia, Sexta, Nona.*

Tertia, Sexta & Nona, ut vide supra num.
4. notissimæ fuere Apostolorum tempore.
Sunt & alia de his horis in S. Script. exempla.
Daniel ter orabat de die. *Hora tertia* datus est
Spiritus S. quem & nos petimus in hymno *ad
Tertiam*. Lex nova data est Apostolis, de qua
ad Tertiam dicimus *Legem pone mihi Domine.*
Horâ 6tâ Christus cum Samaritana sermonem
habuit, & docuit Deum in Spiritu adorandum.
Horâ 9nâ Centurio Cornelius Angelum vidit
Act. 10.

9. Unde *Vespera*, diversa eius hora nomina:

Vespera à Sydere, quòd *Vesper* nominatur, & decidente sole oritur, nominantur, Significat tamen etiam hoc vocabulum tempus tùm ante tùm post solis occasum. *Vespera* à S. Hieron. in Ep. ad Latam *Lucernarium* vocantur, A Cassiano *hora lucernalis*, eò quòd lucernæ accenderentur, dum orarentur. A primis *Vesperis* inchoatur Festum, sicut & Hebræis dictum erat. *Festa vestra celebrabitis à Vespera usque ad Vesperam.* Sacrificium vespertinum commendatur à Davide Ps. 140. Abraham & Patriarchæ in *Vesperis* offerebant Sacrificia. *Vergente mundi Vespere* advenit Christus.

Quid observandum ratione quinque Psalmorum.

Quinque in *Vesperis* Psalmi, sacra quinque Christi vulnera, quorum ultimum horâ vespertinâ lateri ejus illatum fuit, in memoriam nobis revocant. Et sicut quinque sensibus quotidiano affectu tendimus ad tenebras, & à sole justitiæ nos avertimus. Ità necesse est, ut initio noctis pro iis veniam precemur. Tenemus etiam hos 5. Psalmos quasi lampades quinque virginum prudentum; ut veniente nocte obviam eamus Domino. Et hinc post Psalmos per Capitulum & hymnum venienti Domino psallentes occurrimus.

Cur Canticum Magnificat in Vesperis.

Canticum *Magnificat* (quod in Ord. Rom. passim vocatur *Evangelium* ex Luc. 1. de-sumptum)

sumptum) cantatur vel recitatur in Vesperis multis de causis, v. g. quia sub Vesperum B. V. pervenit in domum Elisabeth, & salutans ac salutata canticum hoc statim afflante Spiritu S. profudit. Item ut animos fidelium frequentior Dominicæ Incarnationis memoria ad affectum devotionis accendat, & recogitata sæpius exempla B. M. V. in virtutum soliditate nos confirment præsertim sub Vesperum, atque ita incumbente quietis tempore mens fatigata ad unionem se suæ considerationis recolligat.

10. *Unde Completorium.*

VOx *Completorium* reperitur in Reg. S. Benedicti c. 24. *Completam* vocat Isidorus, vel quia in ea completur quotidianus usus cibi, potus, laboris, colloquii apud Regulares, vel quia officium divinum, ipsaque dies eâ horâ completur. Dum Cyprianus dicit lib. 1. de orat. *Recedente sole ac discedente necessario rursus orandum est.* Suarez notat verbo *recedente Vesperas*; in 10 *discedente* Completorium designari.

Ejus partes explicantur.

Lectio brevis *Fratres sobrii estote*, ortum ab initio Completorii à lectione habuit, ad quam horâ Completer. conveniebant Monachi, ut supra ad *Primam* dictum. *Confessio* aptè subiungitur. Ut, quidquid in die commisimus, diluamus, & Confessione peccatorum mundemur. Quatuor Psalmi merentur ob contenta

in iis devotè recitari. Inter cætera in primo Psalmo *Cum invocarem*, quietem poscimus per verba *In pace in id ipsum dormiam & requiescam*. In secundo *In te Domine speravi*, per ultimum versum *In manus tuas optamus in & cum Christo mori*. In tertio *Qui habitat*, & quarto *Ecce nunc*, contra tentationes nocturnas armamur. In hymno *Te lucis ante terminum* petimus victoriam de nocturnis illusionibus. *Capitulum* exhortationem sonat, quâ semper egemus. *Responsorio brevi* quasi signaculo divinæ nos custodiæ sigillamus ut pupillam oculi. Et quia *Completorium* est commendatio animæ quasi migrantis è corpore per somnum; ideo *Canticum Simeonis* additur; quo pacem & lucem optamus à Deo. Subnectimus preces ad nos coram Deo debitè humiliandos cum oratione Dominica, & Symbolo fidei ad munimentum contra hostes nocturnos. In quem finem solemnè religionis cultu imploratur quoque auxilium benedictæ Matris Redemptoris nostri JESU. Demum in fine adhuc dicitur oratio Dominica, salutatio Angelica, & Symbolum Apostolorum, quia iisdem ritibus finiendum est totum officium, quibus est inceptum.

§. 3^{tius}.

Notabiliora de vanis ipsarum septem horarum in specie partibus præter ea, quæ de Primâ, Vesperis & Completorio §. præcedente memorata sunt.

II. *In quem finem Oratio Dominica in omnibus horis, & cur subinde vel tota vel ex parte tum secreto, tum clarâ voce dicatur.*

Oratio Dominica recitatur in officio tribus modis. *In initio horarum*, ut mens præparetur, & oratione hâc contra distractiones muniatur. *In fine horarum*, ne Diabolus de corde Sacerdotis rapiat, si quid boni seminatum est per recitationem horarum. *In medio horarum* ad preces, ut nos identidem recolli gamus, & ad devotionem ipsâ, quam Christus nos docuit, oratione excitemur, precesque, quas diximus & dicturi sumus, majorem efficaciam habeant.

Tota Oratio secretò, tota clarâ voce, dein partim secretò, partim clarâ voce dicitur: ut omnibus modis orandum esse Deum intelligamus. Dicitur clarâ voce tota in precibus Laudum & Vesperarum, in Adventu, in diebus jejunii, ut cum jejuniò elatâ voce magis audiamur. Sapiùs autem secretò dicitur; quia Deus de corde clamantes audit, non rarò partim clarâ voce partim secretò, & tunc primis illis vocibus

Pater noster clarâ voce prolatis invitantur alii ad simul orandum. Et postremis *Et ne nos inducas*, innuitur requiri aliorum consensum, ut per conspirationem omnium Deo offerantur preces.

Unde Salutatio Angelica, & cur dicatur in omnibus horis.

Salutationis Angelicæ sive *Ave Maria* autores sunt Archang. Gabriel per hæc verba: *Ave gratiâ plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus.* Elisabeth ultimis verbis hæc addens: *Et benedictus fructus ventris tui.* Verbum *JESUS* in medio dici putat Gav. ex antiqua consuetudine. In Conc. Ephesino certum est teste Baron. hæc verba pronuntiata fuisse *Sancta Maria Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus Amen.* Et hæc verba mansere usque ad Breviarium Cardinalis S. Crucis. Postremis temporibus ex consuetudine Romanâ à Pio V. approbatâ addita sunt hæc verba: *Nunc & in hora mortis nostræ Amen.* Jussu Pii V. initio omnium horarum excepto Completorio debet dici cum *Pater noster* simul *Ave Maria*, & videtur ideo (postquam Officium B. V. quod aliâs quotidie recitabatur cum officio divino, nunc præsertim extra Chorum, omittitur) retenta esse salutatio Angelica ante horas omnes dicenda; ut in singulis horis eam colamus, cujus intercessione omni tempore indigemus.

12. *Unde Symbolum Apostolorum, cur & ante quas horas dicatur partim secreto, partim et alâ voce.*

Symbolum græcè est *Collatio*, sive quod in unum confertur, dicitur *Apostolorum*, quia

singuli Apostoli ad id contulere versum, antequam in orbem dividerentur. Id quod quisque Deo dictante fecit. *Romanum* etiam vocatur, quia in diversis Ecclesiis factæ sunt mutationes, Romæ verò minimè. Damasus ad omnes horas id recitari præceperat. Modò dicitur ter, scilicet in *Matutino*, *Prima* & *Completorio*. Si dicantur preces in *Prima* & *Completorio*, dicitur quinquies. In initio *Matut.* & *Prima* dicitur in ordine ad professionem fidei, quæ virtutum omnium fundamentum est. Dicitur præterea secretò, sicut & in *Completorio*, quia in primæ Ecclesia sub silentio, metu persecutionum plerique fideles erant, & in fine mundi tempore Antichristi plures in corde reservabunt fidem, non ore palam prædicabunt. Dicitur in precibus *Primæ* & *Completorii* partim clarâ voce, partim secretò; quia corde creditur ad iustitiam, ore autem Confessio fit ad salutem. Nunquam autem totum clarâ voce dicitur, nisi in *Missâ*, quia teste D. Thoma 2. 2. q. 1. a. 9. ad 6. in primitiva Ecclesia prædicabatur fides potius occultè, & idem in fine mundi tempore Antichristi fiet. Nunc verò temporis, quod hora *Missæ* repræsentat, manifestatâ fide Symbolum Apostolorum evulgatur liberè, & absque metu cantatur.

13. *Initium horarum cur triplex, cur subnectatur illi Gloria Patri. Item Akeluja, vel Laus tibi Domine.*

Initium horarum est triplex; quia, ut Turrecrem. ad Reg. S. Benedicti advertit, tribus

modis peccatur corde, ore & opere. *Domine labia* est contra peccatum oris. *Converte* contra peccatum cordis. *Deus in adiutorium* contra peccatum operis. Præterea aptius ab initio totius officii dicitur: *Domine labia*, quia ore laudandus est Deus per recitationem officii; & quia per diem vagamur à Deo, ideo sub noxam aptius dicimus *Converte nos Deus*. Per diem autem sæpius cum antiquis Monachis, in quorum ore versus hic erat frequentissimus, dicimus *Deus in adiutorium*.

Additur jussu Damasi *Gloria Patri* ad omnes horas, qui versus totus usque ad finem *Sicut erat in principio, &c.* à Nicænâ Synodo fuit compositus; imò ab Apostolis eum fluxisse probat Baron. completur initium horarum per vocem hebræam *Alleluja*; quæ significat juxta Aug. *Laudate Deum*. Et quidem cum plenitudine exultationis juxta D. Thom. & quia à Septuages. incipit tempus tristitiæ, tunc loco *Alleluja* ex decreto Alexandri II. dicitur *Laus tibi Domine*. Porro vox hæc *Alleluja* à S. Hieron. jussu Damasi translata est de Jerosolomytana Ecclesia ad Romanam teste S. Greg. qui & voluit etiam extra tempus Paschale eam in horis addi.

14. De Invitatorio, Hymnis.

Invitatorium (in quo communis cœtus fratrum convocat omnes ubique degentes ad confitendum Domino) dicitur sexies integrè intra Psalmum *Venite*; & ter imperfectè, quia aliqui perfectè (numerus senarius est perfectorum)

rum) aliqui imperfectè invitationem recipiunt.

De Hymnis nota sequentia. 1. *Hymnus* græcè, latinè *Laus Dei cum cantu* dicitur. Christus hymno dicto exivit in montem Oliveti, & Paulus ad Coloss. 3. Ephes. 5. de eo loquitur. 2. Hymni dicuntur post Invitatorium ex institutione Gelasii in signum gaudii vocatorum ad Deum, & ad excitanda torpentia corda. Post Psalmos, ut excitemur ad immediatè sequens canticum Evangelicum devotè dicendum in Laudibus. In Vesp. & Completorio ante Psalmos ad alias horas dicitur, ut initio horæ ad dulcedinem divini amoris retrahantur corda quotidianis curis occupata. Finis Hymnorum variatur pro varietate Festorum, ut mysteriorum tunc occurrentium magis recordemur. 3. Ex latinis Hilarius librum Hymnorum Ecclesiasticorum edidit teste Hieron. quem imitatus est Ambrosius Hymnos populo componens, per quos persecutionem Justinæ Augustæ rerum novitate lenivit. Hymnos cantandos in Ecclesia Romana composuit Gelasius Papa. 4. Ad sex species reducuntur Hymni metrici. Eorum tamen Autores leges metri sæpiùs neglexerunt. Eos Urbanus VIII. emendavit, & adhuc fat multa, ut Gallus quidam Poëta ex nostris annotavit surrogatis aliis versibus, expurganda restant. Hymnus *Ave maris stella* cum paucis aliis soluta potiùs oratio est, aliquibus incisus partita. Tres Hymni de SS. Sacramento relicti ratione hetrusci rithmi. 5. Guido Ab-
bas

bas (qui obiit Anno 1020.) Græcos imitatus
 musicos syllabis ad musicam docendam usos,
 Ex fine Hymni *ut queant laxis resonare fibris mi-
 ra gestorum famuli tuorum* &c. notas has vel syl-
 labas *ut re, mi, fa, sol, la,* adinvenit. Demum
 6. Hymni significant fortitudinem & Majesta-
 tem Dei, ejusdem vel beneficia vel facta mi-
 randa teste Hieron. unde & stando eos canta-
 mus ob reverentiam, & ut ostendamus nos sur-
 sum ad Deum habere corda nostra.

15. Unde & *cur Antiphona, quando du-
 placentur, &c.*

DE Antiphonis nota seqq. 1. *Antiphona* idem
 est, ac *Vox opposita, consonans, reciproca.*
 Quia inchoatur ab uno unius Chori, & ad ejus
 Symphoniam cantatur Psalmus per duos Cho-
 ros, & cum ipsa Antiphona postmodum con-
 junguntur simul duo Chori. Hinc usu recep-
 tum est; ut sententia, quæ Psalmum aut Can-
 ticum præcedit, Antiphona dicatur. 2. Autor
 Antiphonarum in Ecclesia græca est Ignatius An-
 tiochenus ex Cassiod. post quandam visionem
 Angelorum; quos vidit unum ad alterum con-
 versum, cantantes *Sanctus, Sanctus, &c.* Græ-
 cos imitatus primus inter Latinos Ambrosius
 Antiphonarum Autor est circa annum 383. vide
 August. l. 9. Confess. c. 6. 3. Dicuntur Anti-
 phonæ semper cum Psalmis; ut, sicut Psalmus
 significat teste Hieron. opus bonum, ita innu-
 atur id nec sine Antiphona debere esse, quæ suâ
 combinatione seu repetitione ante & post Psal-
 mum

num significat diversorum unionem & caritatem, sine qua utique nullum opus bonum facit concentum Deo gratum. Observent hoc cantes in Choro sæpè inter se divisi animo. 4. Quia in solemnioribus festis majorem caritatem ostendere debemus; hinc in festis duplicibus Antiphonæ duplicantur. In Semidupl. & Simplic. quod pars Antiphonæ ab initio Psalmi dicatur, & integra in fine, significat, inchoatam in hac vita caritatem consummandam esse in fine vitæ. Quando autem tempore Paschali sub una Antiphona plures dicuntur Psalmi, id denotat ex Paschalibus Sacramentis & gaudiis ita fervere Clericos, ut non egeant pluribus Antiphonis accendi ad caritatem. 5. Ad horas minores (quæ humilius celebrantur, quæ Matut. & Vesperæ) una dicitur Antiphona; quæ desumitur in festis communiter à Laudibus quartâ prætermisâ: quia hæc est Antiphona pro Cantico non pro Psalmo. Prout scilicet Canticum à Psalmo contradistinguitur.

16. *Varia de Psalmis.*

DE Psalmis nota sequentia. 1. Titulus hebraei Psalterii est hic: *Liber Hymnorum, seu Laudum divinarum.* Psalmus Græcis idem est, quod Latinis *Cantus sive sonus*, qui fit manibus pulsato Psalterio. Psalterii Autor post Spiritum S. non tantum secundum maximam sui partem, quod certum est, sed etiam eorum Psalmorum, qui carent titulo, imò & qui aliter præferunt autorem, juxta communioem est sanctus

sanctus Rex & Propheta David. Eorum modulatio juxta illud ad Coloss. 3. Ephes. 5. in *Psalmis cantantes* in primitiva fuit Ecclesia. Cantus autem tunc vicinior erat modico vocis flexui pronuntiantis Psalmos, quam canentis: V. Aug. l. 10. Confess. c. 33. ubi facit autorem hujus moderati cantus S. Athanasium. Alterni cantus quaestio est, quis fuerit autor. Historici Graeci ex Athanasio Flavianum & Diodorum ejus autores fuisse dicunt, Theodoretus vult tantum fuisse restauratores. Probabilius inter Latinos primus ejus autor est S. Hieron. qui Graecos imitatus est. V. August. l. 9. Confess. c. 6. quem deinde morem Damasus Papa generali decreto firmavit, & communem toti Ecclesiae fecit. Significat autem alternus cantus alternam fidelium ad bene operandum exhortationem; & quod alter alterius onera portare debeat.

2. Ordo Psalmorum triplex est. 1. *Historicus*, quo scilicet ordine quisque sit compositus; & hic difficulter haberi potest. 2. *Biblicus* qui in S. Bibliis habetur à Psalmo 1. usque ad 150. Hos aliqui ita dividunt; ut primi 50. pertineant ad poenitentes sive incipientes. Alii 50. ad proficientes; reliqui 50. ad perfectos; & hoc placet Bellarmino. Sicut autem omnes Versus sunt 2606. ita in Ps. 77. dimidium versuum est inter hos duos versus. *Cor autem eorum non erat rectum cum eo &c. Ipse autem est misericors &c.* quasi centrum Plalterii sit descriptio summæ malitiæ hominum, & summæ bonitatis Dei.

Dei. 3. Ordo Psalmorum *Ecclesiasticus* est, qui ponitur in Breviario. Si divides Psalmos per horas; ad Matutinum per hebdomadem invenies in Breviario Psalmos 91. ad Laudes 13. ad Vesperas 35. ad alias horas 11. qui faciunt summam 150. Damasus ex distributione facta à S. Hieron. constituit in Dom. Matut. 18. Psalmos, in matutinis ferialibus 12. in Matut. festorum 9. ad horas minores Ambrosium secutus distribuit in plures partes Psalmum 118. *Beati immaculati.* De numero duodenario in feriis narrat Cassianus: quod coram Monachis Angelus apprensus 12. Psalmos continenter cecinerit, iisque finitis cantaret Alleluja, ac siluerit non amplius visus nec auditus. Unde à Conc. Turon. c. 19. in Matutino 12. saltem Psalmos expediri iustum est factâ mentione prædictæ visionis Angelicæ.

Cur Psalmis additum Gloria Patri &c.

4. Additum est in fine cuiusque Psalmi *Gloria Patri, &c.* ex institutione Damasi. Et hoc versu manifestè distinguimur à Judæis, Paganis & Hæreticis SS. Trinitatem negantibus. Conformamur verò Angelis, qui quotidie canunt Deo Trino & Uni. Vult etiam Ecclesia nos semper esse memores finis nostri ultimi scilicet visionis ac fruitionis Dei Trini & Unius. Non dicitur *Gloria Patri* in triduo majoris hebdomadæ, quia in Passione Christi visa est SS. Trinitas obscurari, & tunc maximus luctus est in toto anno. Qui, quia quoque est in officio Defunctorum, & tunc justè etiam mortis Christi memo-

memoria recoli potest, in eodem pariter *Gloria Patri* omittitur. Quia hic lætitiæ versus non nisi à summo luctu excluditur. Et cur non mors cujuslibet fidelis refricaret memoriam mortis Christi, quam ille amore nostri perpeffus est? cùm Resurrectio Christi & nostræ resurrectionis infallibile sit argumentum, scd. Usus ejusdem Psalmi in pluribus festis ad Matutinum est ideo, quia in eo plures & varii versus variis quoque festis accommodati sunt. Et hinc etiam in Vesperis Sanctorum accidit mutatio ultimi Psalmi Dominicalium; quia mox hic, mox ille Psalmus est conformior festo. Standum autem esse ad Psalmos probat ex Petro Damiani Baronijs, ut ex statione corporis demonstramus affectum mentis, & paratos nos esse sive ad demandam carnem nostram, sive ad exercitium operis, quod innuit Psalmus in causa nostra & fratrum. Stantes etiam & vigilantes in operibus bonis facilius vincimus hostes.

17. *Quid Canticum? septem Cantica in Breviario ex veteri, & tria ex novo testamento.*

DE Canticis nota sequentiâ. 1. Teste Euthymio Psalmus est carmen cum instrumento psalterii. Canticum est vox musica cum harmoniâ ore solo prolatâ. Mysticè Psalmus bona opera, Canticum gratiarum actionem significat. Primus Autor Cantici est Moyses. Fuit Cantici usus apud Apostolos juxta c. 3. ad Coloss. 2. Septem Cantica habentur in Breviario ex Script. veteri. *Primum, Cantemus Domino;* quod

quod est Moysis Anno mundi 2544. V. c. 15. Exod. & dicitur in Laudibus Fer. 5. *Secundum. Audite cali, quæ loquor.* Quod quoque est Moysis Anno mundi 2583. & dicitur in Laudibus Sabbatho. V. C. Deuter. 32. *Tertium. Exaltavit cor meum,* quod est Annæ matris Samuelis Anno mundi 2904. V. C. 2. lib. 1. Regum. Et dicitur in Laudibus Fer. 4. *Quartum. Confitebor tibi Domine,* quod est Isaïæ Anno mundi circiter 3314. V. C. 12. Isaïæ, & dicitur in Laudibus Fer. 2. *Quintum. Ego dixi in dimidio dierum meorum,* quod est Ezechix Regis Anno mundi 3322. V. C. II. 38. & dicitur in Laudibus Feria tertia. *Sextum. Domine audivi auditionem tuam,* quod est Habacuc. Anno mundi circiter 3351. V. C. 3. Habac. & dicitur in Laudibus Fer. 6. *Septimum. Benedicite omnia opera,* quod est trium puerorum Anno mundi 3462. V. C. 3. Dan. & dicitur in Laudibus Dominicæ. Causas, cur Cantica alio ordine posita sint in Breviario, quàm juxta tempora mundi, quibus cantata sunt V. in Gav. hâc c. 9. hoc solum hîc meminisse juvat; quod Canticum *Benedicite* dicatur in Dominica; quia tunc universa creata sunt, quæ invitantur in hoc Canticum ad laudandum Deum. Feria 6. Canticum *Domine audivi.* Quia per verba *Cornua in manibus ejus* indigitatur Crux. Sabbatho Canticum *Audite cali* in memoriam prisce religionis; in quo universus status Ecclesiæ & populi hebraici describitur teste Beda. Et sic adhuc verum manet in religione Christiana illud Apost. Act. 15. quodd

quòd Moyses per singula Sabbatha prædicetur in singulis urbibus. Canticum trium puerorum *Benedicite omnia opera*, præterea dicitur in omnibus festis, quia festivius est præ cæteris.

In Breviario habentur præterea tria alia Cantica ex Evangelio, B. M. V. *Magnificat anima mea Dominum*. V. Luc. c. 1. cantatum est felicissimè Anno mundi 4051. dicitur indies in Vesperis. *Benedictus Dominus Deus Israel*, est Zachariæ pronuntiatum eodem anno mundi. V. Luc. c. 1. & dicitur indies in Laudibus. *Nunc dimittis*. V. Luc. c. 2. est Simeonis Anno mundi 4052. & dicitur indies in Completorio. Tria hæc Cantica dicuntur Evangelica, quia sunt pars textûs Evangelii S. Lucae. Et ideo stant omnes, dum hæc dicuntur, ut fit ad Evangelium in Missa.

18. *De Versibus, Absolutionibus & Benedictionibus.*

*V*ersus à vertendo dicitur, nam eum cantantes vertebant se ad orientem ad Altare. De iis nota præterea sequentia. 1. Versus compositi sunt, ut excitentur corda canentium ad requirendam faciem Dei in oratione, & attentos faciant ad id, de quo immediatè post agit officium, ubi Sessio facillè negligentiam pareret. Excitamur etiam ante Cantica Evang. in Laudibus, Vesperis, Completorio ad per etrandos eorum sensus per Versus. Ante orationem versò & in commemorationibus adhibentur Versus, ut oratio ferveat. 2. In Paschate & ejus
Octa-

Octava non habentur Versus in horis ut alias : quia tanta est festivitas cum brevitate officii conjuncta ; ut non egeamus stimulis. Tempore verò Paschali additur utrique parti Versus *Alleluja* ad majorem lætitiã exprimendam. Versibus tamen , qui habentur in precibus , non additur *Alleluja*. Quia in his attenditur potiùs ratio humilitatis & mœroris de peccatis nostris , quàm lætitiæ. De Absolutionibus & Benedictionibus nota sequentia. 1. Absolutio dicitur , vel quia eã absolvitur nocturnum , vel quia simul cum præcedente oratione Dominicã petimus mundari corda nostra ad audiendum verbum Dei in Lectionibus ; vel denique absolutiones post quemlibet Nocturnum appellantur sumptâ denominatione à nobiliori , quæ dicitur in 3tio Nocturno , in qua verba hæc sunt : *A vinculis peccatorum nostrorum absolvat. &c.* 2. Lector petit benedictionem , & humilitatis gratiã dicit *Domne* non *Domine* , quia teste Baron. hic Dei titulus est , ille hominis præclari. Tempore S. Hieron. viri sancti & alii homines vocabantur *Domni*. Solus autem Deus *Dominus*. Solus officium recitans dicit *Sube Domine* mente ad Deum directã. 3. Absolutiones & Benedictiones fiunt numero ternario in honorem SS. Trinitatis.

19. *De Lectionibus in genere & specie.*

DE Lectionibus nota sequentia. 1. Lectiones inde dicuntur , quòd legantur & non cantentur ut Psalmi. Apud Hebræos certis diebus

bus in Synagogis legebatur de Lege & Prophetis. Christus legit pariter Luc. 4. Sic legebatur Act. 13. Pro Lectionibus Breviarii Hieronymus Damasi jussu composuit ita dictum *Lectio-narium*, sicut & exposit S. Gregorius M, ita dictum *Sacramentarium*. In Conc. Laodic. Can. 17. decreta fuit Lectio post Psalmos vel longa ut in Matutino, vel brevis ut in aliis horis. 2. Numerus Lectionum nec fuit major novem, nec minor tribus Lectionibus. Per novem conjungimur Choris Angelorum. Tres designant tria prædicationis tempora ante legem, sub lege, & tempore gratiæ. Cùm Psalmi opera bona significant, & Lectiones doctrinam. Equales Psalmi & Lectiones docent æqualiter in nobis convenire debere verbum & opus. Profesta Symbola sunt antiquæ legis, festa novæ. Quia ergo in antiqua lege respectu novæ pauci erant Prædicatores. In pro festis tantùm tres, in festis novem sunt Lectiones.

Lectiones primi Nocturni.

3. **C**ur libri S. Script. in hunc, quem habemus, ordinem anni tempora ac menses in primo Nocturno distributi sint. Variis opinionibus rejectis à Gavanto allatis hoc mihi formo systema. In Adventu legitur Isaias, quia nullus Propheta apertius locutus est de Nativitate Domini. A Natali Domini usque ad Septuagesimam leguntur Epistolæ Pauli, quia dum repræsentatur Christus in mundo, novi testamenti

menti præcones audiri debent. A Septuages. ad Dom. Passionis ex lib. Gen. Exod. quia passionem Domini celebraturi recurrere debemus ad Adæ peccatum, casumque humani generis & varias ob peccata eidem inflictas pœnas. Dumque legitur de Patriarchis Abraham, Isaac, Jacob, quasi ex diversis ætatibus Choros Patrum ad Christum deducimus. In Passione Jeremias legitur, quia multa de eadem narrat. Post Pascha Actus Apostolorum Apoc. & Epistolæ Apostolorum, quia virtute magnâ reddebant Apostoli testimonium Resurrectionis Christi. Post Pentecosten usque ad mensem Augustum libri Regum ponuntur; ut resumatur ordo historicus à Gen. Exod. &c. ad libros Regum. Libris Regum lectis, quasi exemplaribus agendorum vel vitandorum à nobis, pro Augusto mense sequuntur libri doctrinales scilicet Prov. Eccles. Cant. Cantic. Sap. Eccli. Ex post pro mense Septembri redeunt denuo exempla ex lib. Job. Tob. Jud. Esther. Et pro mense Octobri Machabæi varias exemplis suis virtutes edocentes. Et quia ad perfectionem virtutum pervenitur continuâ hâc vicissitudine doctrinæ scilicet & exempli. Hinc pro mense Novembri doctrinales denuo succedunt libri Prophetarum. Ezech. Dan. duodecim Prophetatum. Qui & absque eo commodè in Novembrem rejiciuntur; quia sæpè loquuntur de adventu Messæ, quem in Decembri proximo celebramus.

Lectioes secundi Nocturni.

410. **P**RO secundo Nocturno Gelasius Papa decrevit posse delumi Lectioes ex SS. Cypriano, Chrysof. Hilar. August. Hieron. Isidoro, Leone, &c. Primæ historiæ de sanctis in officio habuerunt Autores Paulum Diaconum, quem ad id instigavit Carolus M. Imperator, & Usuardum Monachum, qui vivebant circa annum Christi 800. ita Polyd. Virgil. Lectioes, quas modò habemus ex Sanctorum historiis à Cardinalibus Bellarm. & Baronio recognita & approbatae sunt sub Clemente VIII. qui rejecerunt varia, minima quâ fieri potuit Lectioem mutatione. Nam quæ erant controversa, reliquerunt, si alicujus gravis Autoris testimonio suffulta aliquam haberent probabilitatem. Hinc incertiam suam probat, qui ex hoc, quod hæ illæ historiæ Breviario insertæ sint, vult eas probatas esse infallibili quasi judicio Ecclesiæ, v. g. de Baptismo Constantini, corpore S. Bartholomæi ubi asservetur, Marcellini Papæ lapsu, de familiis Sanctorum aliisque, quæ viri docti & probi impugnant, aut de quo certa ab incertis fabulas à veris historiis secernere cupientes amore veritatis meliores probationes expetunt. Sicut enim historia profana ita vel maxime sacra debet esse Magistra veritatis. Temerè tamen & sine sufficiente fundamento historiæ communiter receptæ aut Breviario insertæ impugnari non debent. Bonorum criticorum solidum fundamentum.

mentum est, quod si coævi his illis Sanctis Auto-
res, aut paulò post secuti nihil de hoc illo me-
minerint, fidem non inveniant, qui hæc illa
post integra priùs sæcula evoluta narrant, nec
illum ex antecessoribus alicujus autoritatis Scri-
ptoribus in rei narratæ testem citant, aut citare
possunt. Porrò textus Læctionum 2 di Noctur-
ni ex SS. PP. desumptarum diligenter collati
sunt cum eorum libris M. S. & melioris notæ
impressis.

Læctiones tertii Nocturni.

§. **P**RO tertio Nocturno Evang. cum homilia
legitur, quia id, ut jam aliàs dictum, re-
præsentat tempus gratiæ & copiosam Evangeli-
cam doctrinam, ejusque explicationem. Porrò,
Homilia græcè, *sermonem* & *colloquia* sonat la-
tinè. 6. Ad Læctiones sedetur, vel silendo sta-
tur ad majorem ad eas attentionem præben-
dam. 7. Demum in fine Læctionis dicitur: *Tu*
autem Domine miserere nobis, non *Domne*; ut
ante Læctionem. Quia tunc cum Deo loquitur
Læctor, & per deprecationem illam indicat,
ipsum perlegendi officium sine alicujus saltem
levis culpæ pulvere vix peragi posse. Chorus
succinit: *Deo gratias*. Quia agimus gratias
Deo, quòd panem doctrinæ nobis frangere
dignatus sit. Et idem ideo etiam respondetur
in fine omnium Capitulorum.

20. De Responsoris & Capitulis.

DE Responsoris nota sequentia. 1. *Respon-*
sorium à respondendo dicitur. Vel quia Re-
 sponforia correspondent Lectionibus tristia tri-
 stibus, lata lætis, vel quia uno vel pluribus ca-
 nentibus Chorus consonando responderet. Vo-
 catur etiam Responforium *Historia*, quia pro-
 sequitur historiam S. Script. in præcedente Le-
 ctione lectam. Significat etiam *Affensum eo-*
rum, qui audierunt Lectionem, item *spiritua-*
le Canticum ad sublevandos inter legendum ani-
 mos. Est etiam *gratiarum actio* de beneficio
 per Lectiones collato. Et quia laus Dei, pro-
 positum doctrinam sequendi in Lectione pro-
 positam, talisque doctrinæ assensus repeti de-
 bet; ideo repetitur Responforium, & in fine
 additur *Gloria Patri*. Quòd addi præcepit
 Conc. Tolet. 4. Can. 15. eà lege; ut id festivo
 ac lato tempore dicatur. In tristiori verò re-
 petatur initium Responsorii, quod observatur
 in Dom. de Passione. Tertio autem potissimum
 Responforio additur *Gloria Patri &c.* In primo
 & secundo Nocturno & in tertio Nocturno, quia
 antiquitus nona Lectio semper erat de Trinita-
 te, cui respondebat nonum Responforium de
 eadem. Lectione illâ abrogatâ translatum est
 illud Responforium nonum in octavum, & lo-
 co noni Responsorii succedit *Te Deum* in lau-
 dem SS. Trinitatis vice lectionis de eadem. 2.
 Unus inchoat Responforium cum versu, ceteri
 repetunt. Ut id ipsum dicamus omnes, & non
 sint

sint in nobis schismata, 3. In Responsoriis brevibus adduntur duo Alleluja tempore Paschali & aliquibus festis nobilioribus ad pleniorē lætitiā indicandā. Responsoria pleraque digessit S. Greg.

Capitula (alias *Lectionuncula, Lectiones breves, Versiculi parvi, capitella collationes*) inde dicuntur, quia ut plurimum in festis sumuntur de capitulis Epistolarum, quæ leguntur in Missa. Capitula ad *Tertiam* plerumque sunt initia. Ad *Sextam* quasi mediulla. Ad *Nonam* terminationes Epistolarum. Sicque Ambrosius disposuit. Conc. Agathense Can. 21. jussit ea dici post psalmodiam, ubi & ea *Collectiones* vocat. Beda ait morem hunc inoluisse in Ecclesia ab Esdra desumptum. Cujus tempore quater de nocte, & quater de die convenientes Hebræi cum sacra Biblia legentem audiebant. Et nos quasi quater de nocte, id est, ad Vesperas, Completorium, Matutinum, & Laudes, & quater de die ad Primam, Tertiam, Sextam, Nonam Capitula ex S. Script. legimus.

21. *De Oratione.*

DE Oratione nota sequentia. 1. Unica Oratione communiùs habetur pro omnibus horis, novissimum in horis locum tenet ut divina gratia, quæ actiones nostras præcessit, etiam subsequatur, & unusquisque tali scuto ad alia se convertens negotia muniatur contra omnia adversa & Diabolum. Brevis esse solet, ne juxta illud Matth. 6. *multum loquentes oremus.*

Plurimas ab Ambrosio compositas adxit Gelasius. S. Gregorius collegit, & per dies ac festa distribuit. Cujus etiam operâ semper concordant cum officio & Evangelio. 2. Ante orationem dicitur *Dominus vobiscum*, quæ verba à Dionys. in Eccles. Hierarch. appellantur *divinissima salutatio* desumpta ex libro Ruth c. 2. & 2. Paral. c. 15. cujus efficacia est à Christo dicente Matth. ult. *Ego vobiscum sum*. Apostoli hunc morem introduxere, & Pontifices decreto firmavere. Dicitur ad excitandam animorum attentionem. Sensus ejus est; ut *Domine* reverentiam instillet, *Domine vobiscum* votum explicet, ut in nobis maneat, & petitionibus nostris effectum tribuat. Subditur, *Et cum Spiritu tuo*. Per quæ verba populus idem optat Sacerdoti quod ipse populo. Desumptum ab Apostolo 2. Tim. ult. nec dicitur *tecum*, sed *cum Spiritu tuo*. Quia spiritu psallendum est, & Spiritus fervoris, intentionis, attentionis adesse debet. Non dicitur *Dominus vobiscum*, nisi à Sacerdote, vel Diacono, absente aut licentiam dante Sacerdote. Et quia pertinet ad dignitatem ordinis, quâ excommunicatus indignus effectus est, is hanc salutationem etiam in privata officii recitatione uti non debet, sed loco ejus dicere: *Domine exaudi orationem meam*. 3. Additur *Oremus* ante publicam orationem juxta August. ut invitentur alii ad orandum. Repetitur post orationem *Dominus vobiscum*. Sicut Christus semel & iterum dixit *Pax vobis*. Sacerdos orationem dicens vices Christi gerit, & hinc regulariter stat.

Quod

Quod etiam fit ob memoriam futuræ resurrectionis. 4. Concluditur Oratio variis modis ut plurimum per Christum, quia plerumque dirigitur Oratio ad Patrem. Antiquitus non dirigebatur ad filium. Quod teste Bellarm. factum deinde est ob insurgentes hæreses, ut ipse quoque Filius credatur Deus. Nunquam dirigitur ad Spiritum S. quia donum Dei est, & à dono non petitur donum, sed à donatoribus, à quibus procedit. Prout jam dirigitur, sic & concluditur oratio. Hoc tamen commune est omnibus conclusionibus, ut semper in iis fiat mentio SS. Trinitatis, & intelligamus nullum fieri præjudicium divinis personis, de quibus in ipsâ oratione non fit mentio. Dum consummatio ostendit nullum discrimen esse in SS. Trinitate. In fine additur *Amen*, quæ vox hebræa, nunquam mutata nec à Græcis nec à Latinis, usurpata ab Apostolis 1. Cor. 14. significat tam multum ac *fiat*. Origenes cum Ambrosio dicit significare tam multum ac *verum est*. Et hoc sensu concordat potius cum conclusione orationis, quàm oratione ipsâ. Quali affirmetur verum esse, regnare Deum in unitate Spiritûs S. Innoc. III. l. 2. de myst. Missæ c. 26. 5. Quando plures in officio dicuntur orationes, si quid inter eas intercedit, puta Antiphona pro commemoratione, ad singulas orationes præmittitur *Oremus*. Ut rursus invitatio fiat ad orandum. Quando una immediatè sequitur alteram, ut in Litaniis, non dicitur *Oremus* nisi ad Primam. Quia oratio non interrumpitur, sed

velut una continuatur. Demum prima oratio concluditur in Laud. & Vesperis, quia est principalis, ad quam dirigitur totum officium. Ultima item concluditur, quia colligit medias, & præcedentes firmat suâ conclusione.

22. *De Precibus, Commemorationibus, & Suffragiis communibus Sanctorum.*

DE Precibus nota sequentia. 1. Preces sunt aliqui Versus. Dicuntur subin ante orationem, & incipiunt à *Pater noster* vel à *Kyrie eleison*. Quia ante orationem invocari debet divina misericordia. Dicitur autem *Kyrie* ter invocando trinas in Deitate personas. A Græcis primùm preces compositæ sunt. Hinc retentæ sunt primæ græcæ voces *Kyrie &c.* Ad Primam & Completorium multiplicantur preces, ut per diem ac noctem à malis imminentibus liberemur, & nos coram Deo in principio & fine diei humiliemus, & ostendamus, quòd, si quotidie cadamus in defectus, etiam quotidie per preces ad Deum suscitamur resurgere. In Dominicis & Festis dicuntur stando ob memoriam Resurrectionis Dominicæ. 3. Dantur etiam preces flebiles, & dicuntur in Quadragesima, in Vigiliis, Feriis ad Laudes & Vesperas flexis genibus in Choro.

Commemorationes vocantur memoriæ vel suffragia, & fiunt ad recolenda Sanctorum merita, & ad impetrandum eorum patrocinium. De Cruce est prima, licet titulus Ecclesiæ esset SS. Trinitatis. Quia dum dicitur, signum est, quòd

quòd officium sit de Feria, cui convenit Crucis meditatio. Pius V. commemorationem de B. V. desumpsit ex August. sermone 18. de Sanctis. *Sancta Maria succurre miseris.* De duobus Apostolis tanquam fundamentis Ecclesiæ fit commemoratio, dein de Sancto, qui est Patronus Ecclesiæ, ad quam pertinet, vel de fundatore ordinis, cui transcriptus es. Non separatur Petrus à Paulo, sicut nec in vita nec in morte, ità nec in Festis, nec in hac communi commemoratione. De pace fit ultima commemoratio, quia, qui pacem dedit, omnia bona uno verbo dedit. Et ultimum, quod expectamus à Deo, est pax æterna. Pro qua obsecramus Deum per D. N. J. C. Hæ commemorationes omittuntur initio Adventus, ut soli Christo advenienti vacemus (rationem aliam infra V. de Adventu) item tempore Passionis, ut uni Christo crucifixo vacemus. In officio Festorum celebriorum vel duplicium ad indicandam hanc festivitatem, sicut ideo in festis majoribus omittuntur commemorationes SS. quorum Festa sunt de Off. simplici.

23. *De Symbolo Athanasii, & Martyrologio.*

Sanct. Athanasius juxta varios Romæ scripsit hoc Symbolum, & coram Pontifice, eique assidentibus recitavit teste Baron. Anno Christi 340. recitatur autem, ut articulorum Fidei non obliviscamur, & semper quasi de ea triumphemus juxta illud: *Hæc est victoria, qua vincit mundum, Fides nostra.* In Dominicis, in quibus

bus non dicitur; earum Festa non sunt propriè Dominicalia. In Paschate etiam ideo non dicitur, quia in futura vita per festum Paschale denotatâ totum habetur, quod nunc creditur. Abstinemus etiam ab eo in Natali Domini, Epiphaniâ, Ascensione, Festo Corporis Christi, & Pentecost. quia tunc hæc ipsa mysteria quasi oculis cernimus. In Festo SS. Trinitatis dicitur, quia doctrinam de SS. Trinitate continet. In fine additur *Gloria Patri, &c.* ut in Psalmis. Quia more Psalmorum cantatur, & declarato mysterio SS. Trinitatis æquum est, ut eidem gloria detur.

De Martyrologio V. Baron. in præfatione ante Rom. Martyrol. S. Clemens per septem Notarios Romanos curavit describi acta Martyrum, quibus in ordine ad eundem finem septem Subdiaconos addidit. Fabianus Papa & aliæ Ecclesiæ id imitatae sunt. Periere multa in persecutione Diocletiani, qui edicto generali ea igni tradidit. Fiebat autem quotidie ad Altare Dei commemoratio Martyrum & Sanctimonialium, & pridie teste S. Aug. recitabantur eorum nomina. Vocabantur etiam *Tabula Ecclesiastica, Martyrum Fasti* à Tertull. lib. *de corona militis* dicti. Solebant tunc mutuâ inter se caritate gaudere Christiani, & convivium celebrare, quod quoque *Agape* vocabatur, seu *Sacrum Epulum natalitium*. Itâ Greg. Nazianz. Martyrologii Romani nescitur Autor. Fuit ante S. Greg. ut apparet ex ejus Ep. 29. c. 27. S. Hieron. Beda, Ufuardus, aliique multa addidere.

Gavantus dicit in M. S. legisse se loco Martyrologii *Datarium Calendarii*. Continet autem Martyrologium Rom. ex omni orbe collectos Martyres, quia Romana Ecclesia ut mater omnes complectitur. Dum ex eo ad *Primam* primus exprimitur, de quo sequenti die faciendum officium. Subditur: *Pretiosa in conspectu Domini, &c.* & invocantur cum B. V. omnes Sancti, quorum suffragiis elevamur ad Deum Trinum repetito ter versu *Deus in adiutorium*. Eumque secretò precamur oratione Dominicâ & versu Davidico *Respice in Servos*. Subjectâ denique oratione in omnibus die toto dirigi postulamus.

24. *De fine Officii, Oratione, Antiphonis quatuor & Versibus.*

NOta sequentia. 1. Horarum finis solet post orationem fieri per versum *Benedicamus Domino*. 2. *Deo gratias*, adeoque finis est Benedictio & gratiarum actio. Quia Christus discedens ab Apostolis iis benedixit, & illi in gratiarum actionem illum adoraverunt. Pietas etiam Ecclesiæ erga Defunctos est ista, ut, peracto officio ad utilitatem vivorum, statim suffragetur Defunctis, sive animabus in purgatorio detentis versu finali addito *Fidelium anima, &c.* Dictâ demum oratione Dominicâ pro fine horæ additur versus *Dominus det nobis suam pacem*. Qui apud antiquos semper in usu fuit. 2. Post hæc sequitur una ex Antiphonis B. V. quæ non inveniuntur apud antiquos. Romæ receptæ sunt

sunt sub Greg. IX. & Innoc. IV. *Alma redemptoris* autorem habet Hermannum Contractum. *Ave Regina* habet innominatum autorem. Verfus eidem additus, *Dignare me*, est à S. Ephrem. *Regina cali* Angelis adscribitur ex antiqua traditione. Qui dum circumlatâ imagine B. M. V. à S. Luca depictâ in Processione à S. Greg. tempore pestis institutâ canerent: *Regina cali letare Alleluja*, *Quia quem meruisti portare Alleluja*, *Resurrexit sicut dixit Alleluja*, continuò S. Greg. M. subjunxit: *Ora pro nobis Deum Alleluja*. Ut in ejus vita narratur.

Salve Regina vel est à Petro Compostellano vel Hermanno Contracto. Hanc Antiphonam piis commentariis illustravit S. Bernardus & eandem auxit ultimis his verbis: *O clemens*, *O pia*, *O dulcis Virgo Maria*. Greg. IX. decrevit prædictam Antiphonam recitari in Matut. & Vesperis Anno 1239. in Brev. antiquis non invenitur, benè tamen in Brev. Cardinalis S. Crucis edito sub Paulo III. Navarrus de orat. c. 19. narrat eam cantatam esse ab Angelis in Roncavalle, & appellari cantionem nauticam. Quia Nautæ habent eam frequenter in ore contra naufragia. Dicitur potest una ex Antiphonis his pro tempore quo præscribuntur ex devotione post quamlibet horam. Una debet dici, si officium simul totum non ores, semel post primam horam, quam constituunt *Matutinum & Laudes*, & semel post ultimam scilicet *Completorium*, ut devotio nostra cum invocatione B. M. V. (per quam omnia nobis beneficia confert Deus) jugiter concludatur. §. 4tus.

§. 4tus.

De Proprio de tempore circa horas.

25. In Adventu.

EX Gav. Sect. 6. à c. 1. nota sequentia. 1mo.
E omittuntur suffragia Sanctorum. Nè ante
Christum natum videamur implorare eorum
opem; quos ipse Christus adventu suo sanctifi-
cavit. Nec fit commemoratio Crucis; ne vi-
deatur passus, antequam natus. Nec de pace,
quæ ante ejus nativitatem non fuit inter Deum
& homines. Sed eo nato promulgata est ho-
minibus bonæ voluntatis. Et hinc etiam divina
sic disposuit providentia, ut circa Christi nati-
vitatem pax esset in universo mundo, ideoque
templum Jani Romæ clausum. 2do. Post pri-
mam Lectionem Dom. 1. Adventus primi No-
cturni singulare quid præ cæteris habet Respon-
sorium primum, quod incipit: *Aspiciens à lon-
gè*. Habet enim tres Versus, quod nullum ha-
bet Responsorium; & hi dicuntur nomine
trium ordinum; qui ante legem scriptam in le-
ge & post legem Salvatorem venerantur. Qui-
bus additur *Gloria Patri*, (quod aliàs tantum in
tertio Responsorio dicitur) in laudem sanctissi-
mæ Trinitatis, quæ tandem Messiam in terras
mittit. Repetitur à capite Responsorium, quia
denuò à fidelibus expectatur Adventus Domini
in judicio. 3to. In Dom. 3. Adv. mutatur In-

vitorium, quod concordat cum Capitulo Vesperatum & Laudum, ad excitandos animos erga Christum venientem. 4to Antiphonæ majores, sive illæ, quæ septem diebus ante Nativitatem Domini recitantur, incipientes ab O, recitantur *ad Vesperas*, quia Christus expectabatur ad Vesperam mundi. Dicuntur *ad Magnificat*, quia adventus Christi maximè concernit B Virginem cantici *Magnificat* auctricem. Duplicantur ex integro hæ Antiphonæ ad explicanda iterata suspiria SS. PP. & Patriarcharum. Sunt autem septem numero Antiphonæ ad significandam septiformem per Christum Spiritus S. gratiam, & septem humani generis miseras in memoratis Antiphonis indicatas. Quorum causâ indigemus Doctore contra ignorantiam, redemptore à pœnis æternis, liberatore à servitute Diaboli, eductore à consuetudine peccati, illuminatore variarum animi tenebrarum, Salvatore ad reducendos exules in patriam tam gentes, ut sexta Antiphona meminit, quàm Judæos, ut septima. Sicut autem in Adventu, ita & in Sabbatho S. oratur ultimò pro Judæis. Quòd confirmat antiquam traditionem, Judæos prius circa finem mundi ad Christum convertendos, ut unum simul ovile faciant. Porro hic numerus Antiphonarum septenarius desumptus est ex II. c. 11. Præcedunt has majores Antiphonas peculiare alia ad Laudes, quasi preparatorie ad majores. Ut præparemur ad renovandum spiritum mentis nostræ ratione Adventus Domini.

26. De Vigilia & Natali Domini,
ejusque Octava.

EX Gav. Sect. 6. de proprio de tempore c. 4.
& 5. noto seqq. 1mo. Cum Vigilia hæc
sit illius festi, quod est initium salutis nostræ, ju-
re cum exaltatione celebranda est. Et hinc of-
ficium est partim [scilicet in Matutino] feria-
le, quia Vigilia est, Partim festivum, scilicet à
Lanabius. Communiter flectuntur genua ad
ea verba *In Bethlehem terrâ Judæ* usque ad hæc
Secundum carnem. Sicut ad *Incarnatus est, Ver-
bum caro factum est*. Humiliato enim ad terras
Deo, & nos profundius solito humiliari decet,
2^{dò}. In Natali Domini Lektionen primi Noctur-
ni leguntur sine titulo, quia jam non per Pro-
phetas, sed in & per Filium præsentem nobis
loquitur Deus attestantem ea, quæ de ipso Pro-
phetæ edixerunt. Responsorialia sunt quasi Xe-
nia, quæ deferuntur partim puero nato, partim
Deiparæ. In primo Responsorio additur *Glo-
ria &c.* in gratiarum actionem pro tanto bene-
ficio. In tertio Nocturno multiplicatur Allelu-
ja ad Antiph. quia ut alibi dictum tertium No-
cturnum significat tempus gratiæ, adeoque in eo
nobis intimari debet lætitia per Christum com-
municata. 3^{tiò}. Dividitur Matutinum à Lau-
dibus, & inter utrumque cantatur Missa. Quia
Matutinum olim vocabatur *Nocturna*, & Lau-
des *Matutina* ad diem potius inchoantem, quàm
noctem pertinens; & hinc congruè, cum pri-
ma Missa fiat de nocte, ea cantatur ante Laudes.

410. Antiphonæ in secundis Vesperis Nativitatis *Tecum principium &c.* sunt privilegiatæ cum Psalmis, ut scilicet nunquam omittantur infra Octavam hanc, nec fiat sola ejus commemoratio, ut mos est in Octavis aliis, quando officium integrum habetur de festo sequente. Et hoc partim fit ob gaudiosum toti mundo mysterium Nativitatis Christi, quod aliarum festivitatum initium est, adeoque diu recolendum. Partim quia infra Octavam Nativitatis admittuntur quotidie festa Sanctorum, quæ ab Octava Epiphaniæ, Paschatis, Pentecostes, Corporis Christi vel omninò excluduntur, vel parçè admittuntur. 510. In festo SS. Innocentum non dicitur *Te Deum* ob lacrymas matrum. In Dominicâ verò & octavâ die dicitur. Quia Dominica, in quam incidit festum SS. Innocentum, est extra tempus illud, quo in Dominica non dicitur *Te Deum*; & per se dies Dominicus lætitiâ Resurrectionis Christi exhibet, quæ omnes absorbet lacrymas. Et quia dies octava semper beatitudinem significat omnes pariter absorbentem lacrymas, hinc in die Oct. festi SS. Innocentum, *Te Deum* quoque dicitur. Eadem esset ratio teste Gav. si titulus Ecclesiæ esset SS. Innocentum. Nam & tunc non esset dolendum, & ideo quoque tractus omittendus. 610. Circumcisionis festum institutum post tempora S. Greg. Antiphonæ probant simul esse festum B. V. idem confirmat Oratio *Deus qui salvas.*

27. De Epiphania.

Noto ex Gav. l. c. c. 7. sequentia. *Primò.*
 Matutinum inchoatur ex abrupto ab Antiphona & Psalmo. Quia visâ stellâ statim venerunt Magi, licet muto, nec loquente nuntio invitati. Omititur etiam Invitatorium ad detestandam fraudulentam Herodis, quâ is à Magis de loco Nativitatis Regis Judæorum instruit, & invitari volebat ad eum adorandum. Hymnus non cantatur primo die, quia perfectorum est canere Hymnos. Conversio verò gentium in solis Magis nondum perfecta erat. Infra Octavam verò dicitur Invitatorium nomine Magorum alios invitantium ad adorandum Christum. In principio tertii Nocturni cantatur Psalmus *Venite* ad indicandum. Quòd tempore gratiæ per tertium Nocturnum significato invitata sit Ecclesia ex gentibus congreganda per Magos & stellam. Antiphona *Venite, adoremus* sæpius repetitur tum ad designandum desiderium; ut undique omnes confluant, tum quia in lege gratiæ magis invitantur & adducuntur homines ad confitendum Deum; quam in lege naturæ & scriptæ. *2do.* Infra Octavam pro Psalmo *Venite* substituitur alius, ne idem Psalmus bis dicatur, in Invitatorio scilicet, & tertio Nocturno. *3to.* Si Octava Epiphaniæ incidat in Dominicam, officium de Dominica fit in Sabbatho, in qua Evangelium est de Christo duodenni, dein sequenti die de Octava, in qua Evangelium est de Christo tricenario. Nam si in eodem die

Octa-

Octavæ fieret simul commemoratio Dominicæ, ordine perverso ætatis ac vitæ Christi, quæ ab Ecclesia in officio divino per annum repræsentatur, Christus prius legèretur trigésimum vitæ annum habens, antequam repræsentetur duodennis.

28. De Septuagesima & Feria 4ta Cinerum.

NOto seqq. ex Gav. l. c. à c. 9. *Primo.* Non dicitur in Septuagesima *Alleluja* bis eo cantato & repetito in fine primarum Vesperarum. Quia in iis adhuc insinuatür gaudium humani generis ob Christum natum. Ex post autem in Septuagesima repræsentatur sine Christo humanum genus peccato Adæ per traducem obstrictum. Melius fors tibi videretur servari ordo, si Nativitati Christi præmitteretur memoria lapsus Adami. Sed quia Ecclesia conatur in omnibus servare ordinem, vel maximè debet se accommodare anni temporibus, quibus circiter fidei nostræ mysteria contingere. Quia ergo peccatum Adæ probabilius contigit circa ver, sicut & verno tempore passio & mors Christi. Hinc sicut Nativitati Christi in Decembri factæ præmittit Adventus tempore suspiria Patrum in limbb, ita & in Septuagesima memoriam peccati Adæ. Pro quo omnique originali ac actuali peccato Christus passione ac morte suâ infinitis satisfecit. Porro licet per *to Laus tibi Domine* æquè laudetur Deus, ac per *to Alleluja*. Primum tamen apud Latinos non est exultantis præcisè signum, sicut secundum apud Hebræos fuit,

fuit, sed humiliori quodam modo laudes Dei ingerit. 2do. Feria 4ta Cinerum nulli cedit festo, quia eo die convenit, ut populus Christianus publica det indicia pœnitentiæ, nec ullos festivos agat dies.

29. *De Quadragesimali tempore.*

NOto ex Gav. l. c. sequentia. *Primò.* In Quadragesima dicuntur in Choro [cui laudabiliter extra Chorum nos accommodamus] Vesperæ ante plenam refectioem sive prandium, quia antiquitus solvebatur jejunium in Quadragesimâ horâ Cœnæ post dictas vel cantatas Vesperas. Et licet horam hanc Cœnæ modo anticipemus in prandio, retinemus tamen vocabulum Cœnæ, cui benedicimus eâ prece, quæ adhibetur ad Cœnam *Edent pauperes. &c.* 2do. In Responsoris Dominatum Quadragesimæ continentur, quæ eo tempore nos oportet facere, scilicet corrigere mores, jejunare, plorare, orare, patientes esse, vigilare, pœnitentiam agere, cleêmofynas dare. 3tio. In triduo hebdomadæ sanctæ Invitatorium omittitur in detestationem invitationis Judæorum ad conciliabula contra Christum instituenda, & in signum doloris ac compassionis erga patientem & morientem Christum. Adhæc Apostoli tunc dispersi erant, qui alios ad Dominum invitare consueverant. 15. candelæ accenduntur in candelabro triangulari ad fidem de SS. Trinitate denotandam, quæ tunc in B. V. 11. Apostolis & tribus piis fœminis vigeat. Suntque candelæ

ex cera communi, non albâ. Quia prior color obscurior fidem quasi nondum splendentem, sed obscuram denotat. Ad unumquemque Psalmum extinguitur una candela, quia Apostoli paulatim defecerunt à Christo. In fine Psalmorum cujuslibet Nocturni dicitur totum *Pater noster* secretò. Quia Christus in passione avulsus ab aliis secretò oravit. Non dicitur *Sube Domine benedicere*, quia Pastor recedit fons omnis benedictionis juxta illud: *Percutiam Pastorem, & dispergentur oves gregis.* Dicuntur Threni Jeremiæ (ab eo compositi post dirutam Jerosolymam, & templum ejus exustum Anno mundi 3447.) ad designandam mœstitiam. Alphabeta hebraico distinguuntur versus, quia in hebræo versus ipsi à characteribus juxta ordinem alphabeticum incipiunt. Psalmus *Miserere*, & oratio humili voce dicuntur ad designandum Apostolorum timorem. Nec benedictione Sacerdotali, hoc est, *Dominus vobiscum* utimur, quia summus Sacerdos moritur. Fragor fit & strepitus, qui significat vel rebras in Christi morte terræque motum, vel concrepantem fragorem tumultumque Judæ, ejusque cohortis. Occultata candela, & rursus ostensa populo vel designat Virginem Matrem, in qua deficientibus Apostolis adhuc fides excelluit. Vel denotat Christum mox redivivum futurum, vel fidem Ecclesiæ eo tempore occultatam, & brevi lucidiorem futuram. Candelæ Altaris extinctæ cum aliis significant Prophetatum mortem & Judæorum cœcitatem, Demum

in ultimo triduo sine initio inchoatur Matutinum, aliæque horæ, & sine solito non clauduntur. Quia Christus moritur rerum omnium e & w.

30. *De Paschate, ejusque Octava, tempore Paschali, Litanis maj. minoribus.*

NOto ex Gav. l. c. à c. 14. sequentia. 1mo Matutinum Paschale constat ex tribus Psalmis & tribus Lectionibus, vel quia hoc numero significantur tres virtutes Theologicæ in hoc mysterio maximè vigentes. Vel quia tridua sepultura recolitur, ex qua resurrectio ortum habuit. Vel dicuntur tres Psalmi, quia in nomine SS. Trinitatis celebratur Baptisma hoc tempore pro Catechumenis. Et tres tantum Lectiones, quia pauci tunc adhuc Prædicatores erant. 2do. Non dicitur *Hymnus* ad ullas horas, quia tempus Paschale significat statum Beatorum, quorum *Hymnus* est *Alleluja*. Sicut nec *Capitula*, quia in statu Beatorum non est locus exhortationi, quæ continetur in Capitulis. Et hinc consequenter etiam non dicitur *Responsorium* breve. Nam in horis minoribus correlativa sunt *Capitulum* & *Responsorium* breve; sicut exhortatio, quæ per *Capitulum*, & opus bonum, quod per *Responsorium* significatur. Non dicuntur *Versus*, nisi in *Nocturnis*, ob eandem causam, cum hi significant excitationem animorum, & conversionem ad Deum. Quibus stimulis non indigent Beati. In *Nocturnis* dicuntur *Versus*, quia in nocte timor adest.

adest. Et utcumque tempore Paschali nos viatores representemus statum Beatorum, representamus tamen illum tantum ex parte, & adhuc imperfectè, & ob nocturnam somnolentiam cum versu fugandus est animorum torpor. Dicitur autem loco versuum in Laudibus aliisque horis *Hac dies, quam fecit, &c.* qui Versus desumptus est ex Psalmo, cui titulus *Alleluja*, in signum magnitudinis lætitiæ, & quod in cælo Beati sibi invicem congaudeant & congratulentur. Etiam non dicitur ad Primam Symbolum S. Athanasii, quia in statu Beatorum, qui representantur in Christi Resurrectione, non est fides. In Dominica tamen in *Albis* quasi crescentium arborum frondes multiplicantur Psalmi, & recoluntur mores boni diversorum bonorum operum per plures Psalmos & Lectiones. Dicuntur etiam plures Psalmi, præsertim Feriales sub unâ Antiph. *Alleluja*. Quia sicut, ut jam dictum, multiplicantur Psalmi velut arborum frondes, ita ab una Antiphona hac quasi radice unicâ congruè pendent. Fit tempore Paschali commemoratio de sola Cruce, quia Christus in gloriam Crucis retinuit vulnera in ea sibi inflicta, quæ his diebus, ut docent SS. Evangelia, passim Apostolis aliisque ostendit. Demum in Dominicis post Pascha ex Decreto Gelasii leguntur acta & scripta Apostolica, quia Apostoli voce & opere testimonium reddiderunt Resurrectionis JESU Christi. 3^{tiò}. Si occurrant Litiæ majores in Paschate. Quod factum Anno 1666. & quando Littera Dominicalis est C & Epa-

Epacta 24. vel 25ta. Tunc ea transferendæ sunt in Fer. 3. Paschatis. Transferuntur autem in diem festum, ut populus commodius adsit. Non habentur in die Paschatis, ne populus impediatur Communionem Paschali, nec tritari videatur in tanta solemnitate, & primo quidem Paschatis die adhibito colore violaceo, & Missa cantata de luctu. *Litania* tam multum significat ac *deprecatio*. Tempore Paschali occurrunt *Litaniae majores* festo S. Marci (licet contingat festum cum ejus Missa transferri) & *minores*. *Majores* etiam *rogationes* dictæ. Eas instituit Romæ S. Greg. M. [licet alibi ante ipsum fuerint] ad S. Petrum ob pestem inguinariam, ex qua tunc moriebantur plurimi. Dictæ etiam sunt hæ *Litaniæ Processiones nigrae*. Quia in signum mœroris & pœnitentiæ homines nigris vestibus induti procedebant, Cruces item & Altaria nigris coloribus velabantur. Dicta etiam est *Processio septiformis*. Quia S. Greg. eam distribuit ad septem Ecclesias in septem ordines Clericorum, Religiosorum, Monialium, Puero- rum, Adolescentium, Viduarum & continen- tium, demum Conjugatorum. De minoribus *Litaniis* V. c. 3. §. 5. n. 13.

31. *De Ascensione, Pentecoste.*

Noto ex Gav. Tom. 2. Sect. 6. à c. 17. se-
quentia. 1mo. Vigilia Ascensionis non
habet jejunium, quia tempus Paschale est. Hinc
etiam admittit *Te Deum*. In Ascensionis festo
dicitur Antiphona ad quemlibet Psalmum, quia
festum

festum hoc iter ad cælum representat, ubi fervore caritatis opus est; & quidem semper magis intenso, qui in Antiphonis significatur & excitatur. 2dò. Ob parem cum Paschate solemnitatem, & quia adhuc Paschale durat tempus habet Matutinum in Pentecoste tantùm tres Psalmos & totidem Lectiones. Et numerus tunc ternarius percommodè significat Mysterium SS. Trinitatis ob Baptismum, qui in Pentecoste datur. Ad *Tertiam* dicitur Hymnus *Veni Creator*. Quia hora tertia super Apostolos Paraclitus descendit. Et licet quotidie ad eandem horam invocemus eundem spiritum. Convenit tamen hoc die. Ut Hymno longiori & proprio festum invocemus, & ad nos invitemus. Non flectuntur genua Feria 4ta, 6ta & Sabbatho quatuor temporum ad horas, quia tempus adhuc Paschale est, & ideo etiam dicitur *Te Deum*. De aliis per annum tam Dominicis quàm Sanctorum festis circa horas nil singulariter memorandum occurrit præter ea, quæ de ipsis attulit. 3. §. 4. à num. 14.

32. *Quomodo hora persolvenda.*

AD extremum ratione horarum ritè persolvendarum opto, ut sæpiùs rumines illud Pl. 46. *Pfallite Regi nostro, pfallite, pfallite Deo nostro, pfallite, quoniam Rex omnis terra Deus. Pfallite sapienter.* Quinquies hìc repetitur *pfallite*. Motivum adducitur. quia pfallimus Deo & Regi nostro. Modus, quomodo pfallendum, hoc uno verbo *sapienter* exprimitur. Modum hunc

hunc servas, si psallas 1. quoad vocem & linguam *distinctè*. 2. Quoad memoriam *attentè*. 3. Quoad intellectum *intelligenter*. 4. Quoad voluntatem *ardenter & devotè*. 5. Quoad habitum corporis *reverenter*. Porro ad hæc 5. puncta benè observanda multùm contribuit. Si sensus benè custodiantur, & renovetur attentio etiam in qualibet hora per certa intervalla, maxime ad Versum *Gloria Patri &c.* Si præsentia Dei & Angelorum memoriæ firmiter ab orationis initio, & per decursum imprimatur. Si ante vel post Psalmum, Lectionem, &c. brevis aliqua & ignita ad Deum fiat suspiratio. Si ante horas singulas peculiares fiant intentiones, oblationes, quas in charta vel imagine descriptas, & ad horas quaslibet collocatas communiter nostri solent habere in Breviariis suis.

33. *Quid ex horis à tot annis recitatis discendum.*

ATque hæc de contentis in Breviario horisque Canonicis sufficiant. Utinam ex officio cujuslibet diei quivis sibi conaretur eam acquirere de rebus sacris scientiam, quam attentè & non perfunctoriè recitans faciliè acquirere possit. Conceptus meus ad finem hunc commodiùs assequendum aliquando hic erat. *1. mo.* Dum occurrit Psalmus aliquis vel in eo textus obscurus, post absolutas horas vel alio de die tempore commodo inspiciatur Hesserus Tirinus &c. in Psalmos, ut discas argumentum Psalmi & sensum sive litteralem sive mysticum textûs. Si hoc indies vel etiam aliquoties per hebdomadam

dam facias, dein breviter in libello ad id designato aliquid adnotes, adnotata relegas, post annos aliquot intelligentiam psalterii acquires. 2do. Habe pari modo libellum, in quo adnotes sive sensus obscuriores sive magis memorabiles Scripturæ veteris & novæ, quæ in primo Nocturno per tres Lectiones recitatur. Servient illa tum ad devotionem, tum ad S. Script. intelligentiam, etiam sæpè in ordine ad confutandos errores Hæreticorum. 3to. Quod in Lectionibus 2^{di} Nocturni de vita & gestis Sanctorum tibi maximè videtur observatu dignum, pariter adnota, quin &, dum tempus habes, ulterius Autores, qui vitas Sanctorum scripsere, inspicere & lege, & sic successu temporis valdè proficies in notitia historiarum Ecclesiasticarum. 4to. Pariter selige memoranda maximè in Lectionibus 2^{di} Nocturni ex SS. PP. & Doctorum elucubrationibus, dum officium est de festis solemnioribus v. g. Nativitatis, Passionis, Resurrectionis, Ascensionis Christi, SS. Trinitatis, Pentecostes, SS. Sacramenti, Assumptionis B. M. V. & aliorum ejus festorum. Lege etiam, si tempus suppetat, in operibus horum Patrum ulteriora, quæ de his festis memorant. Et sic paulatim acquires multa, quæ serviant pro doctrina ascetica, pro spirituali discursu, pro controversiis in rebus fidei. 5to. Demum præter sententias notatu digniores, quas in 3to Nocturno ex homiliis PP. sive in diebus Dominicis sive festivis excerpes, lege quoque continuationem harum homiliarum in ipsis tomis eorum editis, &

& sic doctrina SS. PP. magis magisque paulatim tibi perspecta erit. Et si per annos aliquos tale studium continues adnotando omnia, ut jam dixi, in separatis libellis vel titulis, eâ paulatim imbueris scientiâ, quæ propriè cadit in Sacerdotem Dei altissimi, & vel maximè virum Apostolicæ professionis. Esset & similis occupatio dignissima pro Clerico, qui præter recitationem aut cantum horarum, & lectionem Sacri nil habet ulteriùs, quod vi officii agat. Tali sæpè videtur tempus per diem longum, & nescit, quo id fallere debeat. Utinam se tali, quæ maximè in eum cadit, occupatione sanctâ distineret. Imò nec abs re foret (cùm homines tales sæpè vel libros non habeant, ex quibus similia eruere possint, vel etiam non sat capacitatis ad ejusmodi præstanda) si quis alius præmansum talem cibum iis in os ingereret in quatuor partes divisum, & quatuor Breviarium partibus adaptatum. Leguntur enim horæ à multis per 20. 30. 40. annos, & sub finem æquè sunt ignorantes in intelligentia Scripturæ, notitia historię Ecclesiasticæ, SS. PP. ac controversiarum, &c. ac fuerunt sub initium, dum facti sunt Sacerdotes, vel Breviarium orare cœperunt.

P R Æ F A T I O.

Pro tribus Capitibus sequentibus.

STatim in titulo hujus tertiæ partis professus sum me velle tantùm agere de solidæ devoti-

nis exercitiis, adeoque, quid per ea intelligam, paulisper hinc explicandum est. Itaque

Primo. Devotiunculæ, & nescio quæ orationes sæpè inveniuntur in libris precum, nec ab Ecclesiâ, imò sæpè nec ab Autore horum librorum approbatæ aut primitis additæ, sed luci gratiâ in secunda, tertia impressione à Typothetis adjunctæ, & ab hominibus vel indoctis vel malis adinventæ seu communicatæ. Ejusmodi libellorum examen & suppressio pertinet ad eos, quibus id vi officii incumbit. Ut ostendatur, genuinam Christi Ecclesiam sine ruga esse ac macula. Equidem, si aliqui hac in parte officio suo desint, aut libellos omnes sæpè superstitiosa continentis extirpare non possint, per hoc non desinit Romano Catholica Ecclesia vera esse Christi sponsa, quia non tantum non ejusmodi pestes reprobat, sed execratur, & excommunicationum fulminibus ferit. Dolendum tamen est ob Heterodoxos (qui nil avidius quærunt quàm occasionem indocto populo suo contemptum & aversionem erga Catholicam religionem inspirandi) quod quoad hæc ipsa non major sit attentio ac vigilantia. Tu, si sapi mi Lector, semper suspectas habe devotiunculas aut preces; ubi eas recitanti infallibilis promittitur securitas ab improvisa vel mala aut violenta morte, certitudo addicitur absconditos thesauros inveniendi, immunitatem ab his illis morbis impetrandi, pecora à quovis contagioso morbo & lupo, arbores, trumenta, olera, vites, &c. ab omni noxio acre, verme, muribus

præ-

præservandi, Dæmonem ex energumeno, le-
mures ex ædibus expellendi, præstigias, incen-
dia, damnaque à Magis ac Sagis causanda eva-
dendi. Demum nullis fide benedictionum &
adjurationum formulis, quæ in Missali Agenda
Rituale Romano non inveniuntur, aut aliunde
à Christi in terris Vicario sanctâque Romano-
Catholicâ Ecclesiâ positivè non sunt approbata.
Sicut ludit in humanis divina potentia rebus, ità
Dæmon in ejusmodi non approbatis ab Ecclesia
devotiunculis & superstitionibus. Qui illas pro-
pagant, vel sunt omninò hebetes, vel ex ma-
licia propria captant applausum simplicis po-
puli, ejusque nummos. Qui illas usurpant, pa-
riter auri aviditate aut alterius temporalis com-
modi infatuantur.

2do. Sunt multi devotarii & devotariæ, qui
statas per diem preces recitant, certas devotio-
nes exercent, imò integros precum libellos evol-
vunt. Interim ea, quæ propriè eorum offi-
cium, professio, status exigit, negligunt; suum
adorant criticum, aliasque indomitas affectio-
nes iræ, invidiæ, rancoris, superbiæ, &c. reti-
nent. Tu, si ejusmodi pœnitentes habes, &
vocationis tuæ est non tantùm proximorum sa-
lutem, sed & perfectionem promovere. Noli
animas tibi concreditas secundùm illarum præ-
cisè gustum ac beneplacitum tractare, in devo-
tiunculis per crebra alloquia vel litterulas in-
struere cum magna tua & illarum sæpè sensua-
litate, prætextu pietatis ac devotionis palliatâ.
Sed, ut virum Apostolicum gravem ac corda-

tum decet, semove operculum ab olla intus devotiunculis quidem bulliente, sed magis immoderatis animi motibus. Dedoce has illas sensualitates, passiones, propriique judicii pertinaciam, & perduc ad solidam perfectionis ac devotionis semitam atque exercitium.

3^{tiò}. Quotiescunque cogitatio morosa de solida devotione ac perfectione subit animum. Fator toties in me exurgere commiserationis & indignationis motus erga homines in genere utriusque sexûs, qui devoti sibi aut aliis esse videntur. Vah quàm nos decipit amor proprius, sui ipsius plus æquo æstimatio, cerebelli proprii pertinacia, & mendax virtutum color. Dum ipsa vitia, pravas inclinationes, & ex iis provenientes actiones pro virtutum ac devotionis actibus venum exponimus. Fodiamus altiùs, ut ad solidum tandem veniamus fundamentum. Nullam solidam devotionem habere potes sine solida virtute. Nullam solidam virtutem habes *primò*. Si habitum apud te non contraxerint actus virtutum theologiarum fidei, spei, caritatis. Si religio, quæ verum in- & externum debitum divinæ Majestati cultum complectitur, altas in te radices non fixerit. Quomodo jam ostendis veram fidem, spem, caritatem, religionem in Deum tuum? si visco terrenarum rerum irretitus, sensuali, ne dicam carnali erga has illas creaturas affectu agglutinatus, aut communitatis tuæ justò amantior, non laboras cum fervore pro Deo ejusque gloria ac fideli servitio in te & omnibus, in quibus potes, vel officii aut

vocationis causâ debes , re ipsâ implantando & amplificando. Si justus zelus te tabescere non faciat, hoc & à te & ab aliis negligi, in quo primarium solidæ devotionis exercitium situm est. Quid curo tuas devotiunculas ? si in principali hoc puncto deficis , & tepidus saltem es, si non frigidus. 2dò. Nullam solidam virtutem habes, si in lectione (quam Christus jam à tot annis tibi, cujuscunque demum sis statûs, inculcavit dicens : *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde*) adhuc es abecedarius. Sapiùs prò dolor videmus. Quòd illi, qui singularibus pascuntur devotiunculis, prolixas preces per diem fundunt , à consortio aliorum, honesto lusu aut recreatione abstinent tanquam homines de cælo lapsi, vel verbulo laceffiti ab æqualibus, vel justè correpti à superioribus flammæ jaculentur & ignes. Quid curo tuas devotiunculas ? ostendas quod, cum solida devotio consistat in imitatione Christi, verè sis mitis ac mansuetus. Dein quòd sis *humilis corde*. Dum hæc verba perpendo, necessariò judicare debeo, veram & solidam devotionem inter mortales esse rarissimam. Nam primò rara teste Bernardo est *humilitas honorata* sive hominum applausibus, splendido officio, stemmati, rerum omnium affluentia conjuncta. 2dò etiam sub centone, inviliore statu aut officio, sub ipso paupertatis sive spontanæ sive coactæ pallio magna sæpè latet superbia. Uno verbo ubi sunt & quot sunt verè humiles corde ? contemnere se ipsum, sua verbis ac signis exterioribus parvi facere non est

artis. Sed dum vilipenderis ab aliis, humiliaris, vel etiam siue meritis siue immeritis reprehensionibus castigaris, confunderis, etiam scommatibus ac sarcasmis impeteris. Tunc enim verò ex his velut ex lydio lapide genuinæ humilitatis tuæ aurum probari deberet. Quæ, si tunc non appareat, non es *in corde* NB. humilis, & consequenter nec *in corde* devotus. Quòd quidem ex eo apparet luculentius. Quòd, si rem ad fundum perspicis, nullus homo se propriè loquendo humiliare, siue *infra id*, quod est, se abjicere possit utpote pulvis, cinis, saccus vermium ac stercoreum, nihilum ex parte sui esse naturalis, nihilum ex parte gratiæ & donorum supernaturalium, & per peccata sua in infinitam quasi nihilitatis ac miseræ abyssum præcipitatus. Solus ergo Deus juxta sanam Scripturæ sensum *humiliavit semetipsum* abjiciens se *infra id*, quod est, *formam servi accipiens, & habitum inventus ut homo*. Et sicut incomprehensibile est istud mysterium, ita propriè illud expressit Apostolus ad Philipp. 2. his duobus verbis, *exinanivit semetipsum*. Quia verbum divinum assumendo naturam humanam, infinitum finito siue nihilo respectu Dei sibi uniens quasi se annihilavit. Unde, quæ exinde secuta sunt, hoc *semel* factò non ita stupenda sunt. Quòd scilicet ut pauper, inter homines contemptibilis vivere, & in infami cruce mori voluerit. Quid tibi videtur inflate Thraso? cum inter te & vilissimum terræ vermiculum magna sit differentia, si talis vermis, te eidem uniendo,

do, fieres. An non videretur, quòd te exinanivisses aut annihilasses? & tamen talis infinita distantia non est inter te & vermem ac est inter Deum & hominem. Quòd jam Joan. i. dicatur: *Verbum Caro factum est.* Inde patet, quòd Deus non tantum animam hominis, juxta quam est imago Dei & Angelis similis, sed & carnem seu corpus, quod cum bestiis homini commune est, assumpserit. Et adhuc plus exinanitionis inde elucet, quòd non voluerit hominis perfecti, sicut Adam creatus est, naturam assumere, sed in ventre Virginis novem mensibus concludi, infantilibus miseris subjici, nec nasci velut nobilis aut Princeps hujus mundi, sed tanquam pauper instar miseri servi aut mancipii, pro quo non erat locus in diversorio sed diruto stabulo inter bovem & asinum. Ecce hic Deus ita se annihilans, exinaniniens, humilians inclamat tibi mi Devotionarie, ut sis *corde humilis.* Strictè loquendo, ut jam dixi, non potes te humiliare, sive exinanire sive abjicere te infra id, quod es ex essentia tua, & quòd te abjecisti per peccata tua. Ergo ut ostendas solidam aliquam devotionem, saltem lectionem Christi de humilitate ejus imitanda sic accipe, & in praxin redige. Ut eum imiteris in genuina erga Deum & homines subjectione, ut omnem in animo fastum & pharisaicam ac affectatam declines humilitatem, & etiam ex exterioribus alii prudentes colligere possint, quòd tibi cordi sit illud S. Hieron. *Magna Philosophia argumentum est honores negligere, laudem non affectare.* Examina

te hic, & totum discute, quousque deveneris
in hac cordis humilitate.

Quid jam dicam de virtutibus aliis? sine quibus iterum nulla solida potest consistere devotio. Non loquor hic de habitibus supernaturalibus sive nobilissimarum virtutum unâ cum gratia sanctificante à Deo infusarum comitatu, dum à peccato originali per baptismum, ab actualibus per genuinam pœnitentiam homo abluatur. Sermo in præsentiarum est de exercitiis & frequentatis tot virtutum actibus, qui nomen tibi apud Deum & homines conciliare possint, quòd sis homo revera virtuosus. Jam ad rem. Virtus ergo taliter accepta non consistit in uno alterove actu, sed in habitu aut facilitate tali per repetitos actus acquisitâ. Ut, quemadmodum cytharædus quocunque tempore interpellatus cum summa velocitate ac facilitate pulsar artificiosè cytharam, ità tu in omni, quæ se offert, occasione sine lucta, difficultate mox hunc mox illum corde, verbo, opere virtutis actum promptè alacriterque elicias. An jam hâc occasione datâ ostendis? quòd in domo virtutum habites. Aut an non potiùs, oblatâ occasione virtutem temperantiæ fraternæ caritatis &c. lædendi, mox contra eam impingis? vide ergo mi superficialis devotionarie, quàm justam habeas causam sæpiùs illam Ecclesiæ collectam ingeminandi. *Deus, qui conspicis omni nos virtute destitui, interius exteriusque custodi, &c.* Plura de hac mat. V. p. 1. animad. 7. à pag. 101. Si ergo solidæ te vis dare devotioni, qui toties modum in ea proficien-

ciendi instar devotulæ (quæ ideo cret ius allo-
quium aut litterarum commercium à suo petit
Confessario) edoceri cupis. Conare virtutes
acquirere per crebrum earundem exercitium.
Præsto tibi est divina gratia, præsto sunt per exa-
men particulare, generale, Sacramentorum
usum, &c. tot media. Interim etiam

1to. Solidæ devotionis, quæ virtutes gene-
rant, exercitia sunt, quæ attuli in p. 1. hujus
Vade mecum de quotidianis operibus ritè pera-
gendis. Et in p. 2. de crebris mentis in Deum
elevationibus. Solida quoque sunt, quæ in
hac p. 3. quatuor jam Capitibus de meditatione,
Confessione, Sacro, horis Canonicis ritè per-
solvendis pertractavi. Et solidæ sunt devotio-
nis exercitia, quæ porrò in tribus sequentibus
Capitibus pertractabo. Qualia sunt 1mo. De-
votus cultus erga Deum Eucharisticum, vitam,
passionem ac mortem Christi. 2do. Debitus &
constans *Latria* cultus erga SS. Trinitatem, cu-
jus fruitio finis est noster ultimus. *Hyperdulia*
erga Deiparam Virginem, *Dulia* erga Angelos
& Sanctos. Affatim pabuli inveniet in his Ca-
pitibus devotæ orationis sive vocalis sive men-
talis amator, ut neque in uno neque in altero
deesse videar. 3to. Præter opera misericordiæ
corporalia constans erga animas in purgatorio
detentas commiseratio in vario pietatis genere,
sicut & spiritualia erga vivos indigentes mise-
ricordiæ opera. 4to. Demum quotidiana, dum
sanus es, & singularis ac propior, dum mor-
bo periculoso infestaris, ad mortem piè obe-
undam

undam præparatio. Cuncta hæc esse solida,
 & sæculari cuivis, dein Clericis, Sacerdotibus,
 religiosis & devotioni deditis congruentem
 complecti devotionem, imò optima esse ad sa-
 lutem æternam adipiscendam adminicula, præ-
 destinationisque ad cælestem gloriam argu-
 menta, optimè novit, qui fuit nequam ab
 initio, juratus generis humani hostis Caco-
 dæmon. Hinc ut devotiones ejusmodi soli-
 das funditus extirparet, tot hæreses contra
 SS. Trinitatis Mysterium, humanitatem, Di-
 vinitatem Christi, ejusque in Eucharistia præ-
 sentiam, contra cultum Deiparæ Virginis &
 Sanctorum, aliasque Catholicæ fidei verita-
 tes de purgatorio, bonorum operum necessi-
 tate, utilitate, &c. in orbem invexit. Et quos
 ejusmodi peste contaminare non potest, iis
 mortis oblivionem instillare conatur. Et ne
 eam aliquando infelicem fore metuant, de-
 mentat eos devotiunculis, quas obiens à su-
 bitanea malaque morte, si Superis placet,
 certò certius liberandus sit. Contra has tech-
 nas se præmunire, & securis ac soli-
 dis à Deo datis mediis gnaviter ac
 ferventer uti quis
 debet.

